

DEVLETİ VE TOPLUMU KAVRAMSALLAŞTIRMAK

Conceptualizing State and Society

Sibel ORHAN¹Muhammet GÜMÜŞ²Emine KIZILKAYA³

Cite As: Orhan, S.; Gümüş, M. & Kızılkaya, E. (2021). "Devleti Ve Toplumu Kavramsallaştırmak", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:7, Issue:28; pp:238-246.

ÖZET

Karşılaştırmalı sosyal politika, öncelikle toplum kavramını ele alarak detaylı bir araştırmaya başlamıştır. Bu araştırma kapsamında toplumun tanımı, toplumu oluşturan öğeler ve toplum kavramının içeriğini ele almıştır. Toplamların tanımlanması çok zordur çünkü; sınırları kolaylıkla tanımlanamamaktadır. Toplum bilimciler arasında bu konu hala tartışmalı olarak devam etmektedir ve nihai bir sonuca varılamamıştır. Bir toplumun boyutları ekonomik, kültürel, politik ve diğer yönlerden çıkmaz. Bu nedenle karşılaştırmalı sosyal bilimciler, insan olan kalıplı karmaşa ile başa çıkmak zorundadır. Sosyal politika bilimi, toplumu oluşturan öğelerden birisinin devlet kavramı olduğunu ileri sürmüştür. Ancak toplum bilimcilerin yaptıkları incelemeler sonucunda, devletin toplumu oluşturan öğelerden birisi olmadığına kanaat getirilmiş ve bu iki terim karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Son yıllarda devlet ve toplum kavramlarının ortaya çıkması ile eleştirel bir incelemeye gereksinim duyulmuştur. Toplum kavramı, hem kurucu unsurlar arasındaki ilişki açısından hem de ekonomik, kültürel ve politik ilişkilerin pratikte tutarlı bir şekilde işlememesinden ötürü küreselleşme fikrinin etkisi giderek daha belirgin hale gelmiştir. Devlet kavramı, daha kesin bir çalışma nesnesi gereksinimini karşılamaya doğru gitmektedir. Devlet merkezli yaklaşımlar bu nedenle, nüfusların refahının neden ve nasıl değiştiğine dair girişimlerle karşı karşıya kalmaktadır. Devletlerin çeşitli modellerde piyasa, aile, topluluk ve sivil toplum gibi genellemeler üretme eğilimi kurumlarla etkileşime girmesini sağlamaktadır.

Yapılan bu çalışmada, sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan derleme çalışma modellerinden olan "belgesel kaynak derlemesi modeli" kullanılmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak konu ile ilgili literatürde yer alan çalışmalara ulaşılmış, ulaşılan araştırma bulguları derlenerek rapor haline getirilmiştir. Son olarak, araştırmanın literatürdeki boşluğu doldurması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet, Toplum, Kavramsallaştırma

ABSTRACT

Comparative social policy began a detailed study by addressing the first concept of society. The definition of the emergence of this research and the name of the concept in question were discussed. Societies are very difficult to define because; What is written cannot be identified. This issue is still controversial among social scientists and no final conclusion has been reached. It does not coincide with a troublesome social cultural, political and other aspects. These comparative social scientists must deal with the stereotypical complexity that is human. The science of social politics is probably someone's second word for word for society. However, social scientists have done their research, it has been concluded that the state is included in the society and these two terms have been analyzed comparatively. With the emergence of the latest news and society concepts, a critical analysis is needed. The effect of the idea of globalization has become more evident after the concept of society and the relationship between concepts as well as economic, cultural and political relations have not worked in practice. The concept of the state moves towards meeting a more precise object of study. State-centered people face initiatives as to this is the reason for the well-being of populations and how they are changing. The tendency of states to produce generalizations in various models, such as family, community and civil society, enables them to enter into interference with institutions.

Adhesion, "documentary source compilation model", which is one of the compilation study models widely used in social sciences, was used. In this context, first of all, studies in the literature on the subject were reached, and the findings of the research were compiled and made into a report. Finally, the research is aimed to fill the gap in the literature.

Key words: State, Society, Conceptualization

1. GİRİŞ

Sosyal bilimlerde karşılaştırma uygulaması, kabul edilecek analiz birimi ve bu birimin işlem tanımı hakkında karar vermemizi gerektirir. Soru, "karşılaştırmalı sosyal bilimciler neyi karşılaştırır?"; yüzyıllardır kabul edilmiş bir cevap, "toplumlar" ile karşılanabilir, ancak bunu yapmak bir dizi nedenden dolayı sorunlu olarak görülmektedir. Toplamların tanımlanması çok zordur, çünkü; sınırları kolayca tanımlanamaz ve tartışmalı olarak net bir şey olmadığı görülmektedir. Dahası, bir toplumun ekonomik, kültürel, politik ve

¹ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi Tekirdağ/Türkiye

0000-0002-2892-3865

² Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi Sivas/Türkiye

0000-0003-1278-6234

³ Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi Karaman/Türkiye

0000-0002-3678-0905

diğer boyutları mutlaka bağlanmaz ve sonuç olarak karşılaştırmalı sosyal bilimcilerin "insan toplumu olan kalıplı karışıklıkla başa çıkmak" zorunda olduğu görülmüştür (Mann,1993:4). Bu sorun, uluslararası hareketliliğin ve küresel bağlantılılığın arttığı bir çağda tartışmasız giderek daha şiddetli hale gelmiştir. Ancak klasik sosyologların dikkatlice okumasının gerektiği yeni bir sorun değildir (Crow,1997:1). "Devletler" ve "toplumlar" arasındaki ayrım birkaç yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Bunun nedeni, devletlerin, üyelerinin resmi iktidar konumlarını işgal eden grupların ve bireylerin ideolojileri ve gündemleriyle özdeşleşmeyen popülasyonları yönetmek, düzenlemek ve kontrol etmek için tasarlanmış kurumlar olarak ortaya çıkmalarının uzun zamandır kabul edilmesidir. Devletler, bu nedenle, sosyal bilimcilerin karşılaştırmalı olarak araştırmaya çalıştıkları sosyal toplulukların alternatif bir kavramsallaştırmasını sunarlar ve görünüşte daha somut ifadeleri, 'devletlere' ('ulus devletler' veya daha şekilsiz ve anlaşılması zor 'toplumlar' yerine refah devletleri) açıklarlar.

Buna karşılık, "durumların" karşılaştırılmasının hiçbir şekilde sorunsuz olmadığı belirtilmiştir. Devletlerin karşılaştırılmasındaki zorluklar, özellikle Giddens (2001), Urry (2000) ve Wallerstein (1999) gibi çeşitli yazarlar tarafından ileri sürülen, devlet gücünün değiştirildiği ve muhtemelen diğer varlıkların giderek daha başarılı zorluklarla değiştirildiği iddialarıyla ilgilidir. Bireylerin, devlet üyeliklerinden kaynaklanan kimlik ve bağlılıklara otomatik olarak öncelik vermedikleri aşikârdır. Halkın vatandaş olarak statüsü (veya bazı anayasalarda özne olarak), 'sivil toplum' etiketinin uygulandığı devlet dışı kuruluşlara ve derneklere üyeliklerini ve katılımlarını yansıtan bir dizi başka statünün yanında mevcuttur (Deakin, 2001; Keane, 1998; Kumar, 2001).

Hem devletin hem de sivil toplumun kurumları, Turner'ın (1999:15) vatandaşlık anlayışının merkezinde olduğunu savunduğu ikili anlaşma ve sosyal dayanışma sorunlarına dayanmaktadır. Piyasa güçleri, bir toplumun üyeleri arasında kıt kaynakların tahsisinin belirlenebileceği bir mekanizma sunar ve Westergaard'ın (1995) "Kim ne alır?" özlü ifadesiyle açıklama yapar. Pazar temelli dağıtımların meşruiyete ulaşması için, yalnızca sınırlı bir kapsam vardır. Bu nedenle, sosyal dayanışmanın temelleri başka yerlere bakılarak atılmak zorundadır (Crow, 2002). Refah devletleri böyle bir temel sunar ve bunları "kitleleri endüstriyel toplumlara entegre etmek için kullanılan" bir mekanizma olarak görmek mümkündür (Meny, 2001:267). Deneyimler, vatandaşlar arasında ortak bir amaç duygusu oluşturma sorununa kapsamlı bir çözüm sunma kapasitesine sahip olmadıklarını göstermektedir ve bu arka plana aykırı olarak, devletin ötesinde faaliyet gösteren sosyal organizasyonlara artan ilginin yerleştirilmesi gerekmektedir. Dünyanın pek çok yerinde bu faaliyet alanı, 'topluluk' alanı olarak anlaşılır ve aktif olarak teşvik edilir (Craig ve Mayo, 1995;Roberts,1995;Scott,1994),ancak bu aynı derecede sorunlu bir terim olarak görülmektedir."Toplum", "devlet" ve "sivil toplum" gibi karşılaştırmalı analizler yapmak amaçlanmıştır.

"Toplum" ve "topluluk" gibi anahtar kavramların birbiriyle yarışan tanımlarının varlığı, bu terimlerin esasen tartışmalı karakterini yansıtır. Karşılaştırmalı sosyal bilimlerde kullanılan anahtar kavramların rakip anlayışları, araştırmacılar tarafından sahip olunan farklı değerlere dayanmaktadır ve bunun bir sonucu olarak, bu terimlerin gerçekte ne anlama geldiği konusunda hiçbir zaman bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bu problem ve kavramlar, ampirik araştırmada nasıl işlevselleştirildiğine dair daha yavan ancak daha az önemli olmayan bir mesele ile birleşmektedir. Tamamen sistematik olacaksa, karşılaştırma sosyal ilişki modellerindeki benzerlikler-farklılıklar ile ilgili kanıtların üretilmesini ve analizini içermelidir. Ancak bu görevin üstlendiği metodolojiler zorluklarla doludur (Ragin,1987). Eyaletler ve toplumlar hakkında toplanan verilerin karşılaştırılması, bu tür verilerin üretilme biçiminde nispeten az bir tek düzelik olması nedeniyle engellenmektedir. Bu, uluslararası sınıf analizi (Marshall,1997), yoksulluk (Townsend,1993), zaman kullanımı (Gershuny,2000) ve sosyal politika çalışmaları gibi çeşitli alanlardaki araştırmacıların belirttiği gibi nicel veriler için de geçerlidir (Kennett,2001). Bu vakaların hiçbirinde farklı kaynaklardan elde edilen verilerin kullanımında ihtiyatlı olma ve farklı metodolojilerin kullanılması, değerli araştırmaların yapılmasının önünde aşılabilir bir engel oluşturmuştur. Ancak bu, bazı soruların diğerlerinden daha güvenle yanıtlanabileceği anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, yeni soruların cevaplanmasına izin verecek verileri oluşturmak için çaba sarf edildiği anlamına da gelmektedir. Bu nokta, Esping-Andersen'in(1990) öncülüğünü yaptığı refah devleti rejimleriyle ilgili tartışmada güzel bir şekilde örneklendirilmiştir; katılımcıların arasında, farklı rejimlerdeki kadınların zıt konumlarının önemli ölçüde daha fazla dikkati hak ettiğini savunan feministler de vardır (Sainsbury,1999). Karşılaştırmalı araştırmanın gündemi, doğru çalışma nesnesinin ne olması gerektiğine dair bu tür tartışmalarla, yaşadığımız dünyanın değişen algılarından ve ortaya çıkan uzun vadeli sosyal eğilimlerden etkilenen tartışmalarla sürekli olarak zenginleştirilmiştir.

2.DEVLETLERİN VE TOPLUMLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

"Toplum" teriminin tarihinin, uzun ve karmaşık olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, sosyal bilimsel analiz için hazır bir kavram olmadığı görülmektedir. Williams'ın belirttiği gibi, 'toplum' terimi sıklıkla büyük bir grup insanın içinde yaşadığı kurumlar ve ilişkiler bütünü' belirtmek için kullanılır. Bu tanımın yanı sıra, bu tür kurumların ve ilişkilerin olduğu durum için en soyut terimimiz olarak "toplum" un rakip anlamı vardır. İster bir genelleme olarak, ister bir soyutlama olarak kullanılsın, "toplum" terimi, Williams'ın "birincil anlamı" olarak tanımladığı "arkadaşlık veya arkadaşlık duygusunu" korur. Dolayısıyla bir toplum, hepimizin ait olduğu şey ve bir ortak yaşam sistemidir (1983:291-294), ancak Williams, bunun boyutunda uzun vadeli bir düşüş olduğuna işaret etmiştir. Bu durumu, toplumu oluşturan bireylerin niyetlerine atfetmektedir. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, bir dizi sosyoloji teorisyeni, birincisine göre analitik önceliğe sahip olan "birey" ve "toplum" a karşı koymayı başarmıştır. Bu, en meşhur olanı, Durkheim'in bireylerin toplum tarafından nasıl istemsizce sınırlandırıldığına dair analizinde yapılmış ve o, "salt bireylerin toplamından" daha fazlası olarak davranmanın önemli olduğu konusunda ısrar etmiştir (1982:129). Bununla birlikte, bireysel üyelerinin ötesinde var olan bir şey olarak toplum fikri hiçbir şekilde Durkheimci gelenekle sınırlı değildir ve kalıcı bir mirasa sahip olan çeşitli yapısalci perspektiflerin temel bir yapı taşı haline gelmiştir. Karşılaştırmalı sosyal bilimin sosyal yapıların karşılaştırılmasını içerdiği fikri, doğrudan daha basit sosyal organizasyon biçimlerinin aşamalı olarak daha karmaşık süreçlerde bulunduğu evrimsel şema ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Yirminci yüzyılın ortalarında geliştirilen sosyal evrim fikri, modernleşme teorisinde geleneksel toplumlardan modern toplumlara doğru meydana gelen bir değişimi tespit etmenin mümkün olduğunu ortaya koymuştur. Birincisi; geçimle karakterize edilirken, ikincisinde; yüksek kitlesel tüketim aşamasına ulaşılmıştır ve hatta aşılmıştır. Modernleşme teorisi haklı olarak kapsamlı bir şekilde eleştirilmiş olsa da, böylesi bir geçiş sürecinden sonra toplumlar üzerindeki bu temel odak nokta, etkili olmaya devam etmiştir (Crow,1997).

Inglehart'ın (1997) 'post modernizasyon' açıklaması modernleşme teorisinin bazı unsurlarını (özellikle de etnosentrizmi) bir kenara atmış olabilir, ancak bu yine de toplumların bir karşılaştırmasıdır. Dahası, toplum kavramlarının eksikliklerini ekonomik, politik veya kültürel olarak belirlenmiş varlıklar olarak kabul etse de, Inglehart, toplumların karşılaştırılabileceği ve bu karşılaştırmanın özünün farklı değerler kümelerinde ele alınabileceği iddiasını sürdürmektedir. Bunu, toplumların çeşitli kurucu parçalarının birlikte tutarlı bir bütün oluşturduğunu savunarak yapar; ve tezi, "ekonomi, kültür ve siyaset arasındaki ilişkiler karşılıklı olarak destekleyicidir" olmuştur (1997:10). Bir sosyal sistemin çeşitli unsurlarına ait sınırlarının örtüştüğü önermesini inceleyenler, bu iddiayı sorgulamaktadırlar. Örneğin; Mann, toplumları "çoklu, örtüşen ve kesişen etkileşim ağları" olarak kavramsallaştırmayı tercih eder (2000:146) ve bunun anlamı, bir bireyin ait olduğu "toplumu" tanımlamada önemli zorluklar yaşayabileceğidir.

Ait oldukları toplumu tanımlamanın özellikle zor olduğu bir insan kategorisinden bahsedecek olursak, istihdamları kendilerini başka bir ülkede yaşamaya iten ve çalışmalarını gerektiren göçmen işçiler olarak anlatabiliriz. Küreselleşme, göçmen emeğinin muazzam genişlemesine ve çeşitlenmesine yol açmıştır (Papastergiadis,2000). Bu modern göçmenlerin önemli bir kısmı, kendi ülkelerindeki bakım işçileri ve ev işçileridir (Hochschild, 2001). Hochschild'in Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan ve çalışan Filipinli ve Latin Amerikalı kadın örnekleri, dünyanın diğer birçok yerinde paralellik göstermektedir ve belirli bir topluma ait olma sorunu, göçmen işçilerin vatandaşlık haklarının sık sık reddedilmesiyle daha da karmaşık hale gelmektedir (Anderson,2000). Büyük ölçekte insanların küresel hareketinin arka planına karşı, 'toplum' kavramının gereksiz hale geldiği iddia edilebilir, çünkü bu hareketlilik, popülasyonların ayrı sınırlara sahip olduğu varsayımının uygunsuzluğunu ortaya çıkarmıştır. İnsanların, kaynakların ve fikirlerin artık dünyayı çapraz kesen düzenliliği, toplumların parçalanmasına veya en azından toplumların ve ulus devletlerin mantıklı bir şekilde ölümcül olarak değerlendirilemeyeceğinin kabul edilmesine yol açmıştır (Albrow,1996). Albrow, "Toplumların zamana ve mekâna yayıldığını, nerede başladığını ve bittiğini söylemek çoğu zaman zordur" demektedir (1999:34). Bunun anlamı, 'toplum' kavramının, en azından geleneksel olarak anlaşıldığı gibi, karşılaştırmalı araştırma için sınırlı değere sahip olmasıdır.

Toplum kavramını çevreleyen belirsizlik, birçok araştırmacının neden dikkatlerini devlete ve özellikle de ulus devlete odaklamayı tercih ettiklerini açıklamaya yardımcı olur. Devlet fikri, toplumun fikrinden daha az geneldir, çünkü; Williams'ın da belirttiği gibi, "devlet iktidar aygıtıdır" (1983:293). Diğer bir deyişle, devletin belirli bir kurumsal ifadesi vardır ve bu nedenle devletler daha kolay incelenebilir. Devletler, yalnızca yetki alanlarının kapsamını belirleyen belirli coğrafi sınıra sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda vatandaşlıklarının tam olarak nasıl korunduğuna göre insanlara farklı haklar ve statüler tanıyan anayasalara da sahiptirler. Marshall'ın (1963) ünlü bir şekilde gösterdiği gibi, devletlerin vatandaşlarına bahsettiği

vatandaşlık haklarının genişletilmesi yönünde uzun vadeli bir eğilim vardır. Vatandaşlığın sivil haklardan siyasal haklar yoluyla sosyal haklara yayılması, Marshall'ın görüşüne göre, on sekizinci yüzyıla uzanan İngiliz örneğinde evrimsel bir süreç olarak anlaşılabilir. Bu tür evrimsel düşüncenin temelinde bazı yorumcular, refah devletinin ortaya çıkışını devletin farklı bir biçimi olarak izlemenin mümkün olduğunu düşünmüşlerdir. Marshall, standart bir refah devletinden söz etmenin tehlikeli bir genelleme içerdiği gerekçesiyle bu fikirle ilgili şüphelerini dile getirmektedir; bu genelleme, sosyal sistemlerin ortaya çıktıkları zaman ve mekânın benzersiz etkileriyle derinden aşılmalıdır. Tercih, "savaş sonrası dönemde" İngiliz Refah Devletini incelemek ve onu diğer ülkelerin refah sistemleriyle karşılaştırmaktır (1963:91-92) ve bu gündem, arayışta olan diğer yazarlar tarafından refah devletlerine garanti edilenden daha fazla tekdüzelik yüklemekten kaçınmak için daha fazla araştırılmıştır. Bu tartışmaya son zamanlarda yapılan en etkili katkı, Esping-Andersen'in düşünceleri olmuştur. Pek çok ülkede, sosyal refahla ilgili hükümet kaygılarının çok daha sınırlı olduğu önceki devlet formlarının yerini almak üzere refah devletlerinin ortaya çıktığını kabul eden ana teması, 'refah devletlerinin hepsi tek tip değildir' olmuştur (1990:3). Bu, bazı refah devletlerinin diğerlerinden daha yüksek düzeyde harcama yapmalarından daha fazlasıdır, ancak şüphesiz böyle bir durum söz konusudur. Esping Andersen, refah devletlerini yapısal özellikleri açısından karşılaştırmak istediği için, çağdaş kapitalizmde üç farklı refah devleti rejiminin tanımlanabileceği fikrini öne sürmektedir. Onun görüşüne göre, 'devlet faaliyetlerinin piyasanın ve ailenin sosyal hizmetteki rolü ile iç içe geçtiğini' (1990:21) ve tüm bu faktörlerin vatandaşların refahının ne ölçüde olduğunu belirlemede rol oynadığını kabul etmek çok önemlidir. Bu durum, ekonomik güçlerinin bir yansıması olmaktan çok sosyal hakların bir ifadesidir. Refah devleti rejimleri, bu nedenle, Esping Andersen'in 'metalaşmadan arındırma' olarak adlandırdığı bir süreç olan, vatandaşların refahının piyasa konumlarından ayrılma derecesine göre karşılaştırılabilir. Metadan arındırmanın tesis edildiği bir refah devleti rejiminin merkezinde, vatandaşların özgürce potansiyel iş bulma, gelir ve genel refah kaybı olmaksızın işten çıkma yeteneği olarak ifade edilen işgücü piyasasına bağımlı olmama durumu yatmaktadır (1990:23). Esping Andersen, 18 gelişmiş kapitalist ülkedeki devlet, piyasa ve aile ilişkilerinin konfigürasyonları ile ilgili kapsamlı istatistiksel verilerin analizine dayanarak, üç farklı kümenin ayırt edilebileceğini ileri sürmektedir. Bunlar; liberal, muhafazakâr ve sosyal demokratik refah devleti rejimleridir. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İsveç daha sonra, belirlenen üç tipten sırasıyla aşağı yukarı temsilci (1990:143) olarak alınmıştır ve bu nedenle ayrıntılı uluslararası karşılaştırmaya tabi tutulmaktadır. Esping-Andersen'in (1996,2001)sonraki çalışmaları, fikirlerinin ürettiği tartışmaların çoğunda olduğu gibi, ulusal refah devleti rejimlerinin çeşitliliğine dikkat çekmeye devam etmektedir (Mabbett ve Bolderson1999). Bunu yaparken ortaya çıkan zorluklar ve tartışmalar, karşılaştırılan ifadelerin kavramsallaştırmasının düzenli olarak gözden geçirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

3.DEVLETLERİN VE TOPLUMLARIN ÖTESİNDE BİR KARŞILAŞTIRMA

Karşılaştırma birimi olarak, çağdaş eleştiriler üzerinden devlet veya toplumu kullanmanın farklı yolların karşımıza çıkmasına sebebiyet verdiği kaçınılmaz bir gerçektir. Giderek artan bir şekilde, günümüz yaşamının küreselleşmiş karakteri ve bu temelde yapılan analiz ulusal düzeyde farklı sebepler nedeniyle gereksiz hale gelmiştir. Çünkü; şu anda çok fazla yoğunluk sadece sınırlı kontrol gücüne sahip olan ulus-devletlerin çizgisini geçmektedir. Bu küreselleşmenin zeminine karşı Urry, küreselliği anlatmak için "toplum diye bir şey yoktur" fikrini öne sürmüştür.

Süreçler, sürekli olarak insan popülasyonlarının birbirine bağlılığını ortaya çıkarmaktadır ve böylelikle her ulus-devlet ayrı bir "sosyal yapı" oluşturmaktadır (2000:5). Bu temaya bağlı Urry'nin kendisinin ve Lash'in korporatizmin düşüşünü izlediği çalışmasında, yirminci yüzyılda devlet tarafından kapsamlı müdahale ve planlama sistemi hükümetler mantığı üzerine kurulan kapitalist toplumlar tarafından sosyal bedenin çeşitli kısımlarını bir araya getirir.

Giderek uluslararasılaşan doğasıyla ilgili noktanın yanı sıra, çağdaş dünya karşılaştırmalı sosyal bilimciler tarafından daha çok merak konusu haline gelmiştir. Çağdaş dünya araştırmaları, ulusal düzeydeki fenomenler üzerine vurgulanan bireysel toplumların tabi olduğu parçalanma süreçlerini gündeme getirmektedir. Kirpik ve Urry'nin küreselleşmeyi açıklarken kullandıkları sözlerden birisi, 'Toplumların yukarıdan aşağıdan ve içeriden elde ettiği en önemli sonuç, "kolektivite havaya karışır"' olmuştur (1987:313).

Esping-Andersen, birçok ülkede refah devletlerinin kurulmasının ardında yatan nedeni; "Ulusal sosyal bütünleşmeyi teşvik etmek" olarak görmektedir (1996:2). Ancak algılanan başarısızlık, pratikte kurucu kısımların rekabet halindeyken parçalanmasını önlemek olmuştur. Bunu başarmak, bu konudaki araştırmacıların ilerici olanı tespit etmesine yol açmıştır. Vatandaşların sosyal dünyadan kazananlar-kaybedenler olarak kutuplaşması ve ekonomik değişim sosyal uyum için bir tehdit oluşturmuştur. Devlet için

pazarı, aileyi ve aileyi yönetmede politika ara bağlantıları daha kapsamlı bir rol olabilir (Esping-Andersen, 2001). Çünkü; devletler sosyal kutuplaşma sürecini ılımlaştırmada yalnızca sınırlı başarı, alternatif yanıt, alanında ilginin gelişmesi yanında, insanların daha kolay özdeşleşebileceği sivil toplum örgütlerini kurmayı başarmıştır.

Ulusal düzeydeki fenomenlere odaklanmanın ihmallerine yol açtığı eleştirisi, uluslararası boyutun önemli bir ağırlığı olduğunu ortaya koymuştur. Sklair, bu noktayı 2000 yılında dünyada, yalnızca 15 ülke, diğer 35 uluslararası şirket ve en büyük 50 ekonomik kuruluşun olduğunu göstererek açıklamaktadır. Sklair'in daha genel argümanı şudur: "Güç dengesi; küçük topluluklar, küresel şehirler, sınır bölgeleri, çeşitli türlerdeki sanal ve mobil topluluklar, güçlü mevcut bölgesel sınırların daha az önemli hale geldiğine dair kanıt eyalet, devlet dışı aktörler ve ajanslar arasında değişmektedir" olmuştur (2002:378). Bunu belirtmenin bir başka yolu da, ulus devletlerin gitgide daha az olduğunu söylemektir. Kendi bölgeleri ve nüfusları üzerinde egemenlik uygulayabilmesine rağmen Wallerstein'ın bu pozisyona ilişkin açıklaması, oluşan değişikliği iktidar ve çok uluslu şirketler için değil, ülkelere tanınan azalan meşruiyet nüfuslarına göre devletlere benimsetebilmektir (1999:75). Urry'nin devletin doğası modelini empoze etmekle ilgilenen bir kurumdan uzakta, bir düzen içerisinde çok daha sınırlı genel briefing kullanarak herhangi bir ilgi veya sorumluluk üstlenmeden günlük yaşam ayrımında yakaladığı bir kontrast durumu açıklamaktadır. Bauman 'bahçecilik' ve 'oyun idaresi' durumları arasında, tamamen devlet merkezli bir yaklaşım benimseyerek bu seviyenin hem üstünde hem de altında gözden kaçan çok şey olduğu sonucuna varmıştır (2000:188-9). Sklair (2002:204) durumun böyle olmadığını belirterek, bu perspektifin açıklayıcı bir örneğini savunmuştur. Çok uluslu şirketlerin reklam bütçelerini aşması, olağandışı faaliyet gösterdikleri toplumlarda eğitim için devlet harcamalarının yapılmasında güçlükler yaşanmasına yol açmaktadır. Devletlerin 'sözde egemen' olarak tanımlanması (2002:5), güçlerinin çok kesin sınırlarıyla çakışma göstermektedir.

Devlet merkezli analizler, küresel olanı ihmal ettiği için eleştiriye açıksa hükümetlerin hangi bağlamda hareket edeceği, aynı zamanda devletlerin daha fazla kontrol etme kapasitesi hakkında somutlaştırdıkları varsayımlar yerel bağlamlar ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Scott'ın iyileştirme sağlamak için, büyük ölçekli planlar araştırması bu kapsam içinde sayılabilir. Tanzanya'da kırsal kalkınma ve yeni Brasília gibi şehirler, kolektifleştirme sürecinde insanların refahında başarısız olan Sovyet analizini içerir. Bu açıklamaya dayanarak girişimlerde bulunan modernist devletlerin çoğu, yerel gelenek ve göreneklere saygı göstermeyen, ancak bunun yerine 'soyut vatandaşlar için planlama' (1998:345) yapan topluluklara yönlendirilmiştir. Scott, devlet yetkilileri ile yönetilen insanlar arasındaki uçurumu 'bir devlet gibi görmek' çağrılarını ile bağdaştırarak sivilin çeşitli unsurlarını gözden kaçırmaktadır. Toplumu ortadan kaldırılması gereken engel olarak görmektedir.

Stalinist devlet sosyalistleri gibi otoriter toplumlarda, vatandaşların özerk olarak örgütlenmek için çok az fırsata sahip olduğu görülmektedir (Crow,1997: 5). Ancak, bu durumun potansiyel olarak her şeyi kapsayan bir sorun haline geldiği de ortadadır. Marshall, devletin sıradan yaşamlardan çok uzak olma tehlikesi içinde bulunduğu bahsetmektedir. Vatandaşlar, refah devletlerinin görev sahibi olmasını teşvik etmek için özellikle güçlü bir konumda değillerdir. Bunun nedeni, başvuru ulusal topluluğun fazla büyük olmasına istinaden, vatandaşın yükümlülüğünün uzak ve gerçek dışı görünmesidir (1963:123). Durkheim'ın ara organları desteklemesinin arkasında, mesleki bireyi daha geniş bir alana bağlama kapasitesine sahip olan derneklerin sosyal dayanışmanın önemli bir unsuru olarak gördüğü kolektivite kavramının ortak bir amaç duygusunu pekiştiriyor olması yatmaktadır (Crow,2002).

Bu tartışma bağlamında, Esping Andersen'in refah devleti rejimlerini karşılaştırma yaklaşımı, sadece çok dar bir şekilde meşgul olma hatasından kaçınmak için ortaya atılmış olabilir. Esping-Andersen, toplumun toplam refah paketinin, refah devletinden uygun pazarlardan özellikle işgücü piyasaları ve ailelerden oluşan bir süreç olduğundan bahsetmektedir. (2001:136). Gönüllü kuruluşlar, sivil toplum veya topluluk alanı, refah devletlerinin çağından önce gelenler vb.(Swaan,1988) sayılan bu kavramların listeye alınmasına engel olmuştur. Marshall'ın (1963:81), vatandaşlık ve sosyal sınıf hakkındaki klasik makalesinde, sosyal hakların asıl kaynağının yerel topluluklar, işlevsel dernekler, ve kendi refahına katkıda bulunma kapasitesi üyelerden olduğundan söz edilmektedir. Esping-Andersen, piyasalardaki büyümenin beraberinde bireylerin refahının tamamen devlete ve topluma bağlı olduğunu açıklamaktadır. Cash Nexus (1990:21), eşit derecede tek yönlüdür ve devletin metalaştırıcı rolüne rağmen diğerlerini ihmal ederse piyasa ilişkilerinin yayılmasına karşın tepkiler alacağından bahsetmektedir. Esping Andersen'in feminist yazarlar tarafından geliştirilen fikirleri, 'ortalama işçi' kavramında örtük olan erkek ön yargısı ile ilgilenmektedir (1990:50). Kadınların sayısının, erkeklerden çok daha fazla olduğu ısrarı şunu göstermektedir: Yarı zamanlı çalışanların veya evde ücretsiz bir işte çalışmak için (Sainsbury,1999) gönüllü olanların toplum aktivizminde cinsiyet olarak

kadınları gösterdiği açıktır (Deakin,2001; Lister,1997). Esping Andersen'in eyalet-pazar-aile bağlantılarına odaklanması, bu bağlamda yeniden düşünme ihtiyacını daha da vurgulamaktadır.

Topluluk boyutunun devam eden öneminin yeniden ifade edilmesi, bir zamanlar yaygın olarak tutulan beklenti için devletin genişlemesinin yerini alma sürecinde olduğunu gösteren önemli bir düzelticidir. Avrupa 1960-1980 dönemi, pek çok ülkede ve batı ülkelerinde de sosyal hakların arttığı bir dönemdir (Therborn,1995:92). Bu hızlı refah yörüngesi çerçevesinde devlet genişlemesi sürdürülemez olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca, yörüngenin sadece yavaşlamakla kalmayıp aynı zamanda tartışmalara yol açtığı da yadsınamaz bir gerçektir. Taylor, Birleşik Krallıkta refah dolayısıyla sorumluluğu devretmenin yollarını aramanın peşine düşmüştür. Refahın pazara, aileye, topluma ve bireylere finansmanı göz önüne alındığında (1995:99) devletin geri çekildiği görülmektedir. Yeni Sağ'ın önemli bir bileşeni olan devletin sınırları, içerisinde yer aldığı toplumun tanımına bağlıdır. Pierson'ın görüşü, toplu hizmetlerin sunulduğu "geleneksel" refah devleti büyük ölçüde sözleşmesiz bir kamu düzeninde devlet çalışanları tarafından büyük ölçüde azaltılmıştır. Ancak, bu azalma yalnızca 'kendi içinde büyük bir "yarı-devlet" yaratarak başarılımıştır (1996:103). Benzer analitik problemler, dramatik değişiklikleri araştıran araştırmacılarla karşı karşıya kalan post-sosyalist toplumların ortaya çıkışında yer alan yolda, devletten sivil topluma karmaşık bir geçiş vardır (Hann ve diğerleri, 2002).

4.DEVLETİ VE TOPLUMU YENİDEN KAVRAMSALLAŞTIRMAK

Son yıllarda, devlet ve toplum kavramları eleştirel incelemeye tabi tutulmuştur. Devlet ve toplum kavramlarının olmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Toplum kavramı, hem kurucu unsurlar arasındaki ilişki açısından hem de belirsiz unsurlar ve kapsamı oluşturan sınırlar bulundurduğu için merak konusu haline gelmiştir. Ekonomik, politik ve kültürel ilişkiler pratikte tutarlı bir bütün olarak işlenmemektedir. Kolayca belirlenen sınırlar ve kurgusal doğanın etkisiyle, toplum fikrinin etkisi giderek daha belirgin hale gelmiştir ve küreselleşmenin hızla yayılım gösterdiği saptanmıştır. Devlet kavramı, daha kesin bir çalışma nesnesi gereksinimini karşılamaya doğru bir şekilde gitmeyi öngörmektedir. Ancak; devlet gücünün sosyal ve sosyal alanlardaki diğer güçlü etkilerden ayrılması zordur. Nüfusların refahı, ekonomik ilişkiler ve devlet otoritesinin resmi yapılarına odaklanmaktadır. Bunların yasal ve idari faaliyetleri, tartışmaya açık bir şekilde nasıl-neden değiştiğine dair bir açıklama sağlamaya çalışmaktadır. Devlet merkezli yaklaşımlar, devletlerin çeşitli modellerde kurumlarla etkileşime girme biçimi piyasa, aile, topluluk, sivil toplum, aşırı basitleştirilmiş genellemeler üretme eğilimi gibi yakalama girişimleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Karşılaştırmalı sosyal bilim pratiği, son yarım yüzyılda bu tür tartışmaların sonucunda önemli derecede bir değişime uğramıştır. Kapitalist, devlet sosyalisti ve az gelişmiş toplumların kaba zıtlığı 1950'lerin kalıplarını anlamlandırmak için araştırma konusu haline gelmiştir. Kullanılan her birinde mevcut olan artan çeşitliliğin farkındalığını ortaya koyabilmek adına çöküş bu üç dünyanın merkezine odaklanmıştır (Crow,1997). Esping-Andersen'in kimliği, refah kapitalizminin üç farklı modelinde bu noktayı güzel bir şekilde göstermektedir. Bu modellere "Daha fazla ve daha ince ayrımlar geliştiriyor mu?" sorusu yöneltilmiş ve yanıt aranmıştır. Farklı bir güney refah devleti rejiminin olabileceği fikri İtalya, İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi ülkelerde "Üç dünya" çerçevesinin evrimsel varsayımına meydan okuma olasılığını ortaya koymuştur (Guillen ve Álvarez,2001). Bu metodoloji sayesinde, daha fazla gelişmiş toplumlar, daha az gelişmiş olanlara kendi istekleri ile gelmeye başlayacaktır. Örneğin, topluluk eylemi alanındaki gelişmelerle ilgili olarak, ülkenin daha yoksul kesimlerinde gerçekleşen girişimler olağandışı değildir. Güney ülkeler, kuzey ülkelerindeki gözlemcilerle değerli eğitim politikaları sağlamak için daha zengindir (Craig ve Mayo,1995; Porter,2001). Bu konuda, engellilikle ilgili bir örnek verilebilir (Barton ve Armstrong,2001). Aynı mantık sivil toplum kurumlarının karşılaştırılmasının da altında yatmaktadır. Şili, Güney Afrika, Türkiye, Endonezya, Hindistan ve Tayvan'ın yanı sıra ileri kapitalist dünyadan ABD, Fransa, Almanya, Japonya ve Eski devlet sosyalist bloğundan Macaristan gibi ülkelerde çalışan meslektaşlar tarafından hem ülkeler hem de çalışılan konular açısından araştırma gündemi üstlenilmiştir (Berger,1998). Japonya ve Batı Avrupa ile birlikte Rusya, Güney Afrika, Hong Kong, Alcock ve Craig'in (2001) anketindeki Kuzey Amerika ve Avustralya vakaları uluslararası sosyal politikanın yaygınlaşmasının bir başka kanıtıdır.

Karşılaştırmalı sosyal bilimciler, ortaya çıkan fırsatlara ve zorluklara yanıt verirken karşılaştırmaların alanda ilk etapta çok fazla ses getireceğine inanmaktadırlar. Baldwin'in (1996:43)"gereksiz tipolojileştirme" ye karşı tutumları ve refah devletinin artan karmaşıklığı toplumu kategori sayısının uygulandığı bir konumda bırakmıştır. Bu durum sonucunda, Avrupa'daki ulusların sayısı birbirine yaklaşmıştır. Başka bir deyişle, karşılaştırmaların amacı zayıflarsa varılan ana sonuç, her vakanın benzersiz olduğudur. Refah devleti veya toplum türlerinden önemli olanı belirlemek amacıyla, benzerlik veya farklılık kalıpları operasyonları

yapılmaktadır. Mills (1970), aynı derecede tatmin edici olmayan tanımlayıcı soyutlanmış yaklaşım olan büyük teori "deneycilik" için, temelsiz olanların eksikliklerini değiş tokuş etmekten kaçınmanın önemli olduğunu vurgulamıştır. Mills'e göre, karşılaştırmanın her zaman teorik bir amacı vardır ve uygun sorgulama yöntemlerinin kullanılmasını gerektirir.

Teorik yenilikler, sıklıkla metodolojik gelişmelerin önüne geçmektedir. Ampirik kanıtlara karşı test edilmelerine izin vermek için gerekli olan, "sivil toplum" kavramına ilişkin mevcut ilgi bunun sebebi sayılabilir. Medeni hukukun en uygun tanımı üzerinde henüz bir anlaşma sağlanamamıştır. Hann ve meslektaşlarının araştırmacılara yönelik eleştirilerinde belirttiği gibi, sivil toplum kuruluşları ve bunu bir sağlık endeksi olarak ele almak toplumun operasyonel düzeyde ilerlemesine kolaylık sağlayacaktır (Hann ve diğerleri,2002:9). Sklair'in (2002:3) görüşüne göre, işleyişi tarafından gizlenen küresel sistem düşüncesi de (toplumlardan gelen bir dizi ayrık değişken hakkında şüpheli genelleme) esasen aynı noktaya değinmektedir. Karşılaştırmalı araştırmanın kavramları içerecek şekilde genişletilmesi, örneğin; 'sivil toplum' ve 'küresel sistem' daha fazlasını sağlamayı ön görmektedir. Dünyayı anlamlandırmak ve yardımcı olmak için çeşitli araçlar, "devlet" ve "toplum" hakkında tanımlamalara veya aşırı derecede kısıtlayıcı muğlak formülasyonlara başvurmaktadır. Karşılaştırmacıların bu iki köklü kuruluşa (devlet ve toplum) göre tepkisi oldukça düşüktür. Ancak, özel bir seçim olması gerekmediğinden bu durum terimler arasında bir sorun oluşturmamaktadır. Karşılaştırmalı araştırmaların büyük bir kısmı değiştirilmiş olsa da, "devletler" ve "toplumlar" açısından çerçevenemeye devam edilmektedir. Esping-Andersen'in "refah devleti rejimleri" gibi, devlet dışı unsurları oldukça etkili bir şekilde bu sürece dâhil edilmiştir. Bu sonuç, çeşitli gerekçelerle açıklanmaya çalışılmaktadır.

Birincisi, verilerin hangi çerçeve içinde hükümetler tarafından toplanıyor olduğudur. Aynı zamanda, uluslararası kuruluşların analiz birimi olarak ulus devletlere nasıl açıklama yapacağı ve verilerin hangi formda mevcut olması gerektiği konusu, önemli bir husustur.

İkincisi, bir dizi teorisyen değişimin kapsamını abartarak, küreselleşmenin ulus devletleri baltaladığı argümanını düşünmektedir (Mann,2000).

Üçüncü olarak, 'devlet' ve 'toplum' kavramlarına önerilen alternatiflerin sorunları bulunmaktadır. Bu sorunları çözmek için, kendi başlarına hazır ikame olmalarını engelleyen ve en azından sürecin operasyon el hale getirilmesini sağlayacak daha fazla çalışma yapılmalıdır. Tüm bu nedenlerden dolayı, "Devlet" ve "Toplum" kavramları karşılaştırmalı sosyal bilimcilerin odak noktası haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

Albrow, Martin (1996), *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*, Cambridge: Polity.

Albrow, Martin (1999), *Sociology: The Basics*, London: Routledge.

Alcock, Pete and Gary Craig (eds) (2001), *International Social Policy: Welfare Regimes in the Developed World*, Basingstoke: Palgrave.

Anderson, Bridget (2000), *Doing the Dirty Work: The Global Politics of Domestic Labour*, London: Zed Books.

Baldwin, Peter (1996), 'Can we define a European Welfare State model?' in Bent Greve (ed.), *Comparative Welfare Systems: The Scandinavian Model in a Period of Change*, Basingstoke: Macmillan, pp. 29–44.

Barton, Len and Felicity Armstrong (2001), 'Disability, education and inclusion: cross-cultural issues and dilemmas', in Gary Albrecht, Katherine Seelman and Michael Bury (eds), *Handbook of Disability Studies*, London: Sage, pp. 693–710.

Berger, Peter (ed.) (1998), *The Limits of Social Cohesion: Conflict and Mediation in Pluralist Societies*, Boulder, Colorado: Westview Press.

Craig, Gary and Marjorie Mayo (eds) (1995), *Community Empowerment: A Reader in Participation and Development*, London: Zed Books.

Crow, Graham (1997), *Comparative Sociology and Social Theory: Beyond the Three Worlds*, Basingstoke: Macmillan.

Crow, Graham (2002), *Social Solidarities: Theories, Identities and Social Change*, Buckingham: Open University Press.

- Deakin, Nicholas (2001), *In Search of Civil Society*, Basingstoke: Palgrave.
- De Swaan, Abram (1988), *In Care of the State: Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*, Cambridge: Polity Press.
- Durkheim, Emile (1982), *The Rules of Sociological Method*, London: Macmillan.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, Gøsta (ed.) (1996), *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*, London: Sage.
- Esping-Andersen, Gøsta (2001), 'A welfare state for the 21st century', in Anthony Giddens (ed.), *The Global Third Way Debate*, Cambridge: Polity, pp. 134–56.
- Gershuny, Jonathan (2000), *Changing Times: Work and Leisure in Postindustrial Society*, Oxford: Oxford University Press.
- Giddens, Anthony (2001), 'Introduction', in Anthony Giddens (ed.), *The Global Third Way Debate*, Cambridge: Polity Press, pp. 1–21.
- Guillen, Ana and Santiago Álvarez (2001), 'Globalization and the Southern welfare states', in Robert Sykes, Bruno Palier and Pauline Prior (eds), *Globalization and European Welfare States: Challenges and Change*, Basingstoke: Palgrave, pp. 103–26.
- Hann, Chris, Caroline Humphrey and Katherine Verdery (2002), 'Introduction', in C.M. Hann (ed.), *Postsocialism: Ideals, Ideologies and Practices in Eurasia*, London: Routledge, pp. 1–28.
- Hochschild, Arlie Russell (2001), 'Global care chains and emotional surplus value', in Will Hutton and Anthony Giddens (eds), *On The Edge: Living with Global Capitalism*, London: Vintage, pp. 130–46.
- Inglehart, Ronald (1997), *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keane, John (1998), *Civil Society: Old Images, New Visions*, Cambridge: Polity Press.
- Kennett, Patricia (2001), *Comparative Social Policy*, Buckingham: Open University Press.
- Kumar, Krishan (2001), *1989: Revolutionary Ideas and Ideals*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lash, Scott and John Urry (1987), *The End of Organized Capitalism*, Cambridge: Polity Press.
- 27.Lister, Ruth (1997), *Citizenship: Feminist Perspectives*, Basingstoke: Macmillan.
- Mabbett, Deborah and Helen Bolderson (1999), 'Theories and methods in comparative social policy', in Jochen Clasen (ed.), *Comparative Social Policy: Concepts, Theories and Methods*, Oxford: Blackwell, pp. 34–56.
- Mann, Michael (1993), *The Sources of Social Power, volume II: The rise of Classes and Nationstates, 1760–1914*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Mann, Michael (2000), 'Has globalization ended the rise and rise of the nation-state?' in David Held and Anthony McGrew (eds), *The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate*, Cambridge: Polity, pp. 136–47.
- Marshall, Gordon (1997), *Repositioning Class: Social Inequality in Industrial Societies*, London: Sage.
- 32.Marshall, T.H. (1963), *Sociology at the Crossroads and Other Essays*, London: 33
- Heinemann. Mény, Yves (2001), 'Five (hypo)theses on democracy and its future', in Anthony Giddens (ed.), *The Global Third Way Debate*, Cambridge: Polity Press, pp. 259–68.
- Mills, C. Wright (1970), *The Sociological Imagination*, Harmondsworth: Penguin.
- Papastergiadis, Nikos (2000), *The Turbulence of Migration: Globalization, Deterritorialization and Hybridity*, Cambridge: Polity.
- Pierson, Christopher (1996), *The Modern State*, Routledge: London.

- Porter, Marilyn (2001), 'Something borrowed, something blue: learning from women's groups in Indonesia', *Sociological Research Online*, 6 (2), www.socresonline.org.uk/6/2/contents.html.
- Ragin, Charles (1987), *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*, Berkeley: University of California Press.
- Roberts, Bryan (1995), *The Making of Citizens: Cities of Peasants Revisited*, London: Arnold. Sainsbury, Diane (ed.) (1999), *Gender and Welfare State Regimes*, Oxford: Oxford University Press.
- Scott, Alison (1994), *Divisions and Solidarities: Gender, Class and Employment in Latin America*, London: Routledge.
- Scott, James (1998), *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*, New Haven: Yale University Press.
- Sklair, Leslie (2002), *Globalization: Capitalism and Its Alternatives*, Oxford: Oxford University Press.
- Taylor, Marilyn (1995), 'Community work and the state: the changing context of UK practice', in Gary Craig and Marjorie Mayo (eds), *Community Empowerment: A Reader in Participation and Development*, London: Zed Books, pp. 99–111.
- Therborn, Göran (1995), *European Modernity and Beyond: The Trajectory of European Societies, 1945–2000*, London: Sage.
45. Townsend, Peter (1993), *The International Analysis of Poverty*, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Turner, Bryan (1999), *Classical Sociology*, London: Sage.
- Urry, John (2000), *Sociology Beyond Societies: Mobilities for the Twenty-first Century*, London: Routledge.
- Wallerstein, Immanuel (1999), *The End of the World as we Know It: Social Science for the Twenty-First Century*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Westergaard, John (1995), *Who Gets What? The Hardening of Class Inequality in the Late Twentieth Century*, Cambridge: Polity Press.
- Williams, Raymond (1983), *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*, London: Flamingo.